

811.112.2'367.622

811.163.41'367.622

81'38

<https://doi.org/10.18485/sj.2023.28.1.9>

МЛАДЕН Д. ПАПАЗ*
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 18.10.2022.
Прихваћен: 13.12.2022.

ЛЕКСЕМЕ У ИЛОКУТИВНОЈ ФУНКЦИЈИ ТВРДЊЕ У НОВИНСКИМ ИЗВЈЕШТАЈИМА НА СРПСКОМ И ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Предмет овог рада јесу лексеме које се јављају у илокутивној функцији тврдње у новинским извјештајима. Поменуте лексеме користе се у новинским извјештајима као прагматичко средство у сврху модификације исказа и изражавања сигурности и истицање ставова и мишљења, с циљем да се утиче на јавно мњење и пропозитивни садржај прикаже као вјеродостојан и истинит. У овом раду ћемо контрастивном методом указати на сличности и разлике при употреби лексема (глагола из скупине верба диценди, именица, придјева, прилога и модалних партикула) које исказују илокутивну функцију тврдње у новинским извјештајима на српском и њемачком језику.

Кључне ријечи: Модификација исказа, увјереност, тврдња, епистемичка модалност.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Модификација исказа у смислу изражавања различитих степена увјерености у пропозитивни садржај спада у домен епистемичке модалности. Према Пиперу и др. (2005: 643) епистемичка модалност¹ „представља степенувану

---

* mladen.papaz@gmail.com, mladen.papaz@ffuis.edu.ba

¹ Бабићева (2012: 117) наглашава да епистемичка употреба означава „модалност знања која се ослања на говорникову претпоставку или процјену, увјереност или неувјереност у истинитост изреченог исказа.

квалификацију уверености говорног лица у истинитост онога што је означено исказом”. Епистемички ставови су увијек субјективни и састоје се нужно од два елемента², тј. *модалног оцјенитеља* који изриче степеновану квалификацију и *пропозитивног садржаја* који се подвргава субјективној оцјени. Један елемент експлицира модално значење, а други експлицира садржај исказа и предмет квалификације.³ Модални оцјенитељ и пропозиција чине модалну структуру модалног исказа, по узору на сљедећи модел:

Модални оцјенитељ → пропозитивни садржај

Продуцент реципијенту може исказати степен своје увјерности у тачност одређене тврдње различитим лексичким и граматичким средствима у оквиру сљедеће скале и изразити: *сигурност* → *вјероватноћу* → *слабу претпоставку* → *могућност* → *сумњу* (в. Мирнић 2014: 46). Звекић-Душановић (2011: 87) указује на чињеницу да модални извор има на располагању одређене информације које узрокују одређени степен увјерности у истинитост онога што садржи пропозиција. Модални извор је елемент који покреће на интелектуални, рационални тип оцјене. Ако је носилац модалне квалификације говорник, модални извор у односу на њега може бити непосредан увид у одређене околности, као што то илуструје сљедећи примјер:

Сигурно је већ кренула (не јавља се на телефон) (Звекић Душановић 2011: 87).

У зависности од тога на који начин говорник оцјењује потпуност својих знања о описаним појавама, садржај пропозиције може бити представљен као одговарајући или неодговарајући спрам стварности (Трбојевић Милошевић 2004: 35 – 36). Наведене разлике у погледу преузимања неуједначеног степена одговорности према пласираним садржајима заснивају се на различитим илокутивним функцијама, те тако висок степен говорничког опредјељења према истинитости и изржавање сигурности у пропозитивни садржај, одговара илокутивној функцији тврдње. Предмет нашег контрастивног истраживања биће управо поменута илокутивна функција *тврдње* у новинским извјештајима као прагматичка стратегија модификације исказа у смислу изражавања сигурности и истицање ставова и мишљења, с циљем да се утичне на јавно мњење и пропозитивни садржај прикаже као вјеродостојан и истинит.

² У лингвистичкој литератури могуће је пронаћи различите термине за наведену дводјелну структуру која одговара и Баловој (Bally) подјели на модус и диктум (в. Звекић Душановић 2011: 83–90).

³ Русимовић (2020: 74) поменуту дводјелну подјелу назива *непропозициони садржај* који описује начин на који је нешто речено и да ли је емитент сигуран у пропозитивни садржај и *пропозициони садржај* који се састоји од онога што је речено.

1.1. Илокутивна функција тврдње

Пипер и др. (2005: 1012) *тврдњу* дефинишу као *изнети податак као непобитну истину*. Уколико говорно лице изражава увјереност у погледу онога што саопштава, новинар користи механизам скривеног увјеравања. Највећи степен преузимања одговорности у односу на оно што се саопштава типичан је за асертивну функцију *тврдње*. У основи исказа с асертивном функцијом лежи интенција „обавестити адресата о нечему, преузимајући одговорност за изречено” (ибид.: 1012), с тим што тврдња подразумева имплицитно убјеђивање адресата у вјеродостојност саопштења. Пипер и др. (2005) за чин тврдње издвајају следеће обавезне елементе:

- *Говорно лице има доказ о истинитости података које износи.*
- *Говорно лице изражава увереност да су подаци које износи истинити.*
- *Постоји намера говорног лица да се адресат увери у оно што он, тј. говорно лице, тврди.*
- *Говорно лице преузима одговорност за истинитост свога исказа.*

Вјеровање у истинитост изреченог које је експлицитно у илокутивној структури тврдње, Пипер и др. описују као ‘сматрам да је Х-р, вјерујем да је тако, желим и да и ти вјерујеш да је то тако’ (ибид.: 1016). Асертивна функција *тврдње* подразумева преузимање одговорности у односу на оно што се саопштава, с имплицитним убјеђивањем реципијента у вјеродостојност саопштења. Тврдња се представља као чињенично стање, истина у коју адресант вјерује, настојећи при томе да у то увјери и реципијента. У ту сврху новинар користи исказе с интензификаторима, попут модалних партикула сигурно, односно конструкција истина је, чињеница је и других, често додатно аргументовано у исказима који слиједу иза чина тврдње (в. Пипер и др. 2005: 1012).

1.2. Анализа корпуса

Приликом анализе корпуса сачињеног од новинских извјештаја ексцерпираних из дневних новина (Политика, Глас Српске, Сиддојче цајтунг (њем. *Süddeutsche Zeitung*) и Франкфуртер алгемајне цајтунг (њем. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*) најприје ћемо дескриптивно-аналитичком методом идентификовати лексеми у српском и њемачком језику које исказују илокутивну функцију тврдње у новинским извјештајима с манипулативним циљем увјеравања реципијента у истинитост пропозитивног садржаја. У раду ћемо даље описати синтаксичко окружење поменутих лексема и њихове морфосинтаксичке карактеристике, те у закључку контрастивном методом указати на сличности и разлике при употреби поменутих лексема у новинским извјештајима.

2. ГЛАГОЛИ ИЗ СЕМАНТИЧКЕ СКУПИНЕ ВЕРБА ДИЦЕНДИ У ФУНКЦИЈИ ТВРДЊЕ У НОВИНСКИМ ИЗВЈЕШТАЈИМА НА СРПСКОМ И ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Глаголи који изражавају илокутивну функцију тврдње у њемачком језику припадају, као и у српском језику, семантичкој поткатегорији *верба диценди*, која поред архисемске компоненте *говорити*, исказује и одређени степен увјерености у истинитости пропозитивног садржаја. Глаголи који припадају овој скупини осим примарне информације о самом извору, експлицитно исказују и став примарног извора информације према садржају информације. Новинар указује реципијенту на различите нијансе увјерености примарног извора према садржају пропозиције које варирају у зависности од тога да ли је примарни извор изнио категоричан став увјерености према пропозитивном садржају или одређени пропозитивни садржај нагласио и истакао, с циљем наметања мишљења и повећања аутентичности. По учесталости употребе у анализираном корпусу забиљежили смо глаголе из семантичке групе *верба диценди* у функцији носиоца пропозитивне структуре, који исказују осим архисемске компоненте *говорити*, и додатне доминантне конотативне семе, попут сигурног потврђивања или истицања садржаја пропозиције, као: *тврдити*⁴, *нагласити*, *истаћи*, *подвући*, *потврдити* и *признати*, односно *behaupten*⁵, *bestätigten*, *bekräftigten*, *versichern*, *betonen*, *befürworten* у новинским извјештајима на њемачком језику. Г. Штрбац указује на чињеницу да све поменуте глаголе обједињује опште значење које се може описати као: у говору, разговору ставити, стављати посебан нагласак на што, издвојити, издвајати по чему део онога што се казује (2007: 943). Употребу поменуте скупине глагола илуструју сљедећи примјери:

⁴ **тврдити** – казивати, износити нешто као непобитину истину (РСЈ 2007: 1305). Због економичности текста у раду су дата семантичка објашњења из рјечника само за једну, најрепрезентативнију лексему у оба језика.

⁵ **behaupten** – тврдити са сигурношћу, рећи са уверењем, представљати (оно што још није доказано) као извјесно (Дуден 1996: 223) [Превод дефиниција: М. П.].

<p>1. Директор Пореске управе РС Зора Видовић истакла је да су акционим планом за борбу против сиве економије предвиђене заједничке оперативне активности... (ГС, 13706, 10.04.2015, 3);</p> <p>2. Саша Јањић, технички руководилац флотације, тврди да је јаловиште потпуно обезбеђено, ...(По, 36474, 29.05.2015, 12);</p> <p>3. Иванић је потврдио да без његове сагласности као члана Председништва БиХ није могуће покренути ту тужбу. (По, 36474, 29.05.2015, 16);</p> <p>4. Тај сет закона подразумева и Закон о стечајном поступку, Закон о привредним друштвима и...- нагласио је Тегелгија. (ГС,13706, 10.04.2015, 3).</p>	<p>1. Thanos zum Beispiel behauptet mit Kennermiene, Eskimo hätten 132 Worte für Schnee, aber nur 451 für alles andere. (FAZ, 9, 11.01.2017, 6);</p> <p>2. Er bekräftigte, dass ein Vorschlag für höhere Gehälter als förmliches Tarifangebot zu verstehen sei. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 20);</p> <p>3. Und Vučić betonte, dass ein gutes Verhältnis zwischen Albanien und Serbien „das Rückgrat“ der Stabilität auf dem Balkan sei. (SD, 121, 29.05.2015, 7);</p> <p>4. „Und nur darum geht es“, behauptet Rosenberg. (SD, 82, 10.04.2015, 3);</p> <p>5. „Mein Sohn war nicht anwesend“, behauptet der Angeklagte. (SD, 8, 10.01.2017, 29);</p>
--	--

Претходно поменути поткатегорија глагола вреба диценди, која експлицитно исказује категоричан став увјерености примарног извора, јавља се у одабраном корпусу као уводни елемент директног и индиректног говора. Када је индиректни говор у питању глаголи из скупине вреба диценди јављају се најчешће у иницијалној позицији и чине са идентификованим примарним извором ауторску дидаскалију⁶ која уводи репродуковани, индиректни говор искључиво у облику *да–/dass-реченице*, односно у појединачним примјерима у новинским извјештајима на њемачком језику и у облику неуведене, тзв. *ХПТС-реченице*⁷ (в. 1.). У директном говору пропозиitivни садржај реализован је најчешће у облику неуведених ХПТС–реченица (в. 4.– 5.) које се јављају у иницијалној или у постпозицији, док ауторска дидаскалија, с глаголом из поменуте скупине која исказује категоричан став увјерености према истој, слиједи најчешће у постпозицији. Међутим, степен увјерености у пропозиitivни садржај не зависи само од семантике глагола, него и од конкретне идентификације модалног извора. Степен увјерености повећава се сразмјерно са прецизном идентификацијом модалног извора, односно умањује се са анонимношћу модалног извора. Детаљнија идентификација примарног извора, чији став се ставља у први план, врши се атрибутима у виду апозиција у иницијалној

⁶ О ауторској дидаскалији в. Ковачевић (2012: 16), Папаз/Зељко Зубац (2020: 29–47).

⁷ Скраћеницу ХПТС преузели смо од У. Енгела (2004) за *hauptsatzförmige Ergänzung*, тј. неуведену реченичку допуну која је по структури идентична главној реченици.

позицији⁸ које се не раздвајају зарезом од нуклеуса, као нпр. (1.) *Директор Пореске управе РС Зора Видовић*; или слободне апозиције (њем . *lockere Apposition*) које се визуелно истичу зарезима, као у (2.) *Саиша Јањић, технички руководица флотације*. С обзиром на детаљну идентификацију примарног извора⁹, употребом различитих атрибутивних одредби, новинар указује на компетентност и ауторитет особе, повећавајући на тај начин вјеродостојност информације и дјелујући манипулативно, увјеравајући реципијента у истинитост саопштења. Да детаљна идентификација извора модалности игра велику улогу за илокутивну функцију тврдње поткријењује и закључак Максимовић (2016: 88): „Знатно чешће од личних података ове врсте у проучаваном корпусу вести и извештаја наводе се подаци о нечијој професији, друштвеној позицији, степену образовања, чланству у политичкој партији, јер се тиме исказује моћ и ауторитет те особе или њена компетентност да говори о одређеној теми.”

3. ИМЕНИЦЕ У ФУНКЦИЈИ ТВРДЊЕ У НОВИНСКИМ ИЗВЈЕШТАЈИМА НА СРПСКОМ И ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Именице које изражавају илокутивну функцију *тврдње* у српском и њемачком језику могу да се разврстају у двије категорије, тј. **а)** именице које исказују директивне, субјективне ставове и експлицитно исказују висок степен увјерности у пропозитивни садржај и **б)** именице које имплицирају да је говорник формирао став на основу аутентичног доказног материјала којим поткријењује своју информацију, што уједно повећава и вјеродостојност саме информације.

а) Употреба именица које изражавају директни став увјерности у пропозитивни садржај своди се у одабраном корпусу на неколико фреквентних именица са значењем увјерности у новинским извјештајима у оба језика. Новинар користи именице које припадају овој скупини (најчешће у новинским извјештајима у српском језику именице *истина, увјерење, оптимизам*, односно у њемачком језику *Wahrheit, Wirklichkeit, Optimismus, Zuversicht*) да би изнио став увјерности према пропозитивном садржају, с циљем да манипулативно дјелује на реципијента и прикаже инфомацију у свјетлу истинитости. Типичан представник именица које изражавају илокутивну функцију *тврдње*, односно говорничково увјерење у истинитости пропозитивног садржаја, у новинским

⁸ О врстама апозиција види дет. код Б. Петронијевић (1988) која разликује номиналне, адјективне и ситуативне апозиције од којих се само номинална апозиција може јавити у инцијалној позицији. За ову врсту апозиције Хелбиг/Буша (2001: 511) користе термин *enge Apposition* за атрибуте, попут личних имена, називи средства, називи занимања, титула и сл. који се не раздвајају зарезом од референтне ријечи.

⁹ Детаљније о начину идентификације модалног извора види Папаз/Зељко Зубац (2020: 29-47).

извјештајима на српском и њемачком језику јесу именице *истина*¹⁰, односно *Wahrheit*¹¹, као у сљедећим примјерима:

<p>1. <u>Истина</u> је да амерички обавештајци нису пружили конкретне доказе за тврдњу да су Руси утицали на америчке изборе,... (По, 7058, 11.01. 2017, 1).</p>	<p>1. [...], denn die Wahrheit sei: „Das meiste sei mir egal!“ (SZ, 9, 11.01.2017, 5).</p> <p>2. Wahrheit über den Abstiegskampf steckte schon in dieser Episode: (SD, 82, 10.04.2015, 36).</p> <p>3. <u>Dass Fußball in Wahrheit Revolutionär wäre</u>, ist die Sehnsucht vieler Fans. (SZ, 9, 11.01.2017, 2).</p>
--	--

По учесталости реализације новинар у новинским извјештајима на српском и њемачком језику најчешће користи поменуте именице када жели да изрази своје увјерење у истинитост пропозитивног садржаја. У претходним примјерима именица *истина* јавља се у функцији предикатива када изражава став увјерености према пропозитивном садржају, који је најчешће исказан да-реченицом у функцији субјекатске реченице. Међутим, за разлику од српског језика, пропозитивни садржај у њемачком језику јавља се у различитим облицима реализације уз именицу *Wahrheit* као у 1.) у виду неуведене реченице, на његов тематски садржај се указује приједлошким фразама 2.) *Wahrheit über den Abstiegskampf*, или се именица *Wahrheit* јавља као као подређени сателит приједлошке фразе *in Wahrheit* која се јавља најчешће у интермедијалној позицији и модификује пропозитивни садржај изнутра: [п]← *in Wahrheit* →[п]).

Поред поменутих именица у анализираном корпусу на њемачком и српском језику уочили смо још неколико именица које пресупонирају чврсто вјеровање у реализацију пропозитивног садржаја, односно у српском језику именице (*увјерење, оптимизам*), а у њемачком језику (*Überzeugung, Zuversicht, Optimismus*). Употребу поменутих именица у новинским извјештајима илустрју сљедећи примјери:

¹⁰ *истина* – 1. оно што одговара стварности, чињеницама (РСЈ 2007: 491).

¹¹ *Wahrheit* – бити истинито, преклапање исказа са стварима о којима се говори, тачност (Дуден 1996: 1706).

<p>1. „Када имате изјаве ниподаштавања уставне институције заштитника грађана, оваква оцена није ништа што зачуђује”, каже он, у <u>уверењу да Мекалистер заправо шаље поруку</u>– ... (По, 37057, 10.01. 2017, 6).</p> <p>2. Свој оптимизам [да...] базира и на чињеници да је добар део радова на путевима и водоводној мрежи завршен. (www.rs/scc/clanak/92016, преуз. 25.05.2021.)</p>	<p>1. Einen älteren Serben verfolgt er in der Überzeugung, diese stehe über eine Radio-station mit dem Feind in Verbindung. (FA, 9, 11. 01. 2017, N3).</p> <p>2. Die Zuversicht [dass...] ist nicht ganz unbegründet. (SZ, 9, 11.01. 2017, 34).</p> <p>3. Begründet ist der Optimismus [dass...] allerdings nicht. (FA, 9, 11.01. 2017, 8).</p>
---	--

Именице у примјерима који претходе пресупонирају да новинар (или примарни извор) износи став увјерености према истинитости пропозиционог садржаја који је реализован у различитим облицима реализације. У њемачком језику преовладава употреба неуведених, тзв. ХПТС-реченица и *dass*-реченица, док у српском језику доминира искључиво да-реченица. Уз појединачне именице (*оптимизам* (*Optimismus*)) пропозиционо садржај није исказан у површинској структури реченице и могао би се евентуално помоћу реконструкција исказати у облику да-реченице уз поменутименице.

б) Именице које изражавају одређени доказни материјал доприносе повећању аутентичности и вјеродостојности информације. Новинар користи именице из ове групе како би указао на чињеницу да је формирао став на основу експлицитних доказа, односно извјештаја који су му доступни, или личних запажања на основу којих он изводи своје закључке о истинитости пропозиције. Употребом именица (као што су *Recherche, Angabe, Erklärung, Berufung, Darstellung, Erklärung, Beobachter, Betrachter, Argument, Beweis, Beleg, Bericht, Indiz, Quelle* и *Tatsache* у новинским извјештајима у њемачком језику, односно *податак, потврда, чињеница, аргумент, доказ, свједок* у српском језику) новинар указује на доказе/изворе модалности на основу којих је примарни извор модалности темељио своје ставове увјерености у истинитост пропозиционог садржаја. По учесталости реализације у функцији тврдње у новинским извјештајима на српском језику најфреквентније су именица *чињеница*¹²/*Tatsache*¹³, односно именице *податак/Angabe* и *Argument/аргумент* које имплицирају да је пропозиционо садржај у виду да-реченице општепозната, неупитна истина, за које постоје неоспориви, свима доступни,

¹² **Чињеница** – оно што је искуством потврђено да стварно постоји или да се догађа, истинит, стварни догађај, истинита, стварна појава, факат (РСЈ 2007: 1517).

¹³ **Tatsache** – стварне, дате околности, факти (Дуден 1996: 1517).

докази.¹⁴ Употребу поменутих именица у новинским извјештајима илуструју следећи примјери:

<p>1. Чињеница да су терористичке нападе у децембру у Берлину и у јулу у Баварској починиле особе које Немачка није успела да депортује... (По, 7058, 11.1. 2017, 3).</p> <p>2. Осим тога, државна ревизорска институција, објавила је алармантан податак да је Дирекција потценила вредност пописане државне имовине за чак 14,5 милијарди евра. (По, 7058, 11.1. 2017, 11).</p> <p>3. Аргументи у прилог постојању заједничког језика нису блиски само лингвистима... (По, 7058, 11.01. 2017, 19). [Аргументи да заједнички језик постоји...]</p>	<p>1. Tatsache ist, dass die Marktkonzentration in vielen Bereichen des Agrar- und Lebensmittelsektors inzwischen so hoch ist, dass Oligopole entstanden sind. (SZ, 9, 11.01.2017, 17).</p> <p>2. Das Ziel der zwei Selbstmordangriffe war nach Angaben des Sprechers ein Fahrzeug, in dem Mitarbeiter des Parlaments saßen. (SZ, 9, 11. 1. 2017, 7).</p> <p>3. Am Ende aber überwogen die Argumente, beim DFB aufzuhören, nach 123 Spielen. (SZ, 9, 11.01. 2017, 23). Argumente, [dass er beim DFB aufhört],</p>
---	---

Претходни примјери јасно показују да се именице *чињеница/Tatsache* при исказивању илокутивне функције тврдње, јављају са идентичном синтаксичком структуром у српском и њемачком језику када изражавају став увјерености у односу на пропозитивни садржај у облику да-/dass-реченице. Разлике на синтаксичком плану јављају се код именица *податак/Angabe*. Поменуте именице јављају се у новинским извјештајима са различитим синтаксичким функцијама и са различитом морфосинтаксичком структуром. Девербативна именица *Angabe* јавља се у новинским извјештајима на њемачком језику искључиво као подређени сателит приједлошких фраза којим се указује на модални извор, док се уз именицу *аргумент (Argument)* пропозитивни садржај јавља у виду приједлошке фразе или у њемачком језику у облику инфинитивне конструкције које је могуће помоћу реконструкција исказати у оба језика у виду да-реченице.

Као што се може видјети новинар се приликом извјештавања ослања на дате именице као доказе, с циљем да пропозитивни садржај реципијенту прикаже као вјеродостојан и аутентичан. Вјеродостојност и аутентичност доказа поткријењује се или се умањује, такође, и конгруентним атрибутивним одредбама испред поменутих именица. Веома често у одабраном корпусу користи се нпр. придјев *offiziell/званичан*, који поткријењује доказни материјал исказан именицом и пресупонира да је доказни материјал општепозната,

¹⁴ Појединачне примјере и више о карактеристикама именица са индиректним епистемичким значењем (у илокутивној функцији тврдње) види детаљније код М. Папаза и Р. Зељко-Зубац (2020: 404–412).

свима доступна чињеница, а сам пропозитивни садржај дјелују убједљивије, поузданије на реципијента, као што илуструје сљедећи примјер:

4. Nach offiziellen Angaben sprengte sich zunächst ein Attentäter neben einem kleinen Bus in die Luft. (FA, 9, 11. 01. 2017, 1).

Међутим, у појединачним случајевима новинар се позива и на непровјерене доказе, који су најчешће исказани неконгруентним атрибутима у виду приједлошких фразе са придјевима као нпр. *апопут/анониман*, као у сљедећем примјеру:

5. Das französische Internetportal Breaking will schon mehr wissen und berichtet unter Berufung auf anonyme Quellen von einem sogenannten Wurm-also einer schädlichen Software... (SD, 82, 10.04.2015, 2).

Употреба поменутих атрибута умањује поузданост инфомације и новинар се у већој мјери ограђује од пропозитивног садржаја, те илокутивна функција зависи у великој мјери и од атрибутивних одредби.

4. ПРИДЈЕВИ/ПРИЛОЗИ У ФУНКЦИЈИ ТВРДЊЕ У НОВИНСКИМ ИЗВЈЕШТАЈИМА НА ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Придјеви који се јављају у одабраном корпусу на њемачком језику у илокутивној функцији *тврдње* имају често у српском језику као семантичке еквиваленте прилоге са идентичном функцијом. Високу фреквенцију у одабраном корпусу имају првенствено придјеви *сигуран*¹⁵/*sicher*¹⁶, као и придјев *klar* у новинским извјештајима на њемачком језику, односно као семантички еквиваленти прилози *јасно* и *извјесно* у српском језику. Поменути придјеви реализовани су најчешће у оба језика у функцији предикатива и исказују став увјерености у пропозитивни садржај у облику да-/dass-реченице, чији садржај новинар заправо представља као сигуран, што илуструју сљедећи примјери:

¹⁵ **сигуран** – 3. који чврсто верује у нешто, уверен, убеђен (РСЈ 2007: 1218).

¹⁶ **sicher** – (прид.-Немати сумњу (Дуден 1996: 1397).

<p>1. Послије освајања ова три бода готово сам сигуран да ћемо изборити опстанак, ... (ГС, 13706, 10.04.2015, 34);</p> <p>2. Додајмо томе да се многе чланице ЕУ отворено или изикола буне против продужетка европског ембарга и постаје јасно да је на Западу опало <u>раположење за финансијско исцрпљивање Русије</u>. (По, 36474, 29.05. 2015, 3)</p> <p>3. Бајатовић каже да је извесно да <u>новог гаса за Европу неће бити...</u> (По, 36474, 29.05. 2015, 5).</p>	<p>1. Ich bin deshalb sicher, <u>dass wir uns auf die Kunst verlassen müssen</u>. (SD, 82, 10.04.2015, 1);</p> <p>2. Ich bin sicher, <u>dass weitere schlechte Nachrichten folgen werden</u>. (FAZ, 122/22, 29.05. 2015, 32)</p> <p>3. Klar ist natürlich, <u>dass der VfL im Vergleich zu Bayern und Dortmund eine andere Nummer ist</u>. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 2);</p> <p>4. Aber was den IWF angeht, ist klar: <u>Wir haben Regeln, wir haben Prinzipien</u>. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 19);</p>
--	---

У претходним примјерима придјеви *сигуран/sicher* јављају се у оба језика у новинским извјештајима у функцији предикатива и исказују релативно висок степен увјерености у пропозитивни садржај у облику да-/dass-реченице која се јавља у функцији атрибута уз поменуте придјеве, док се пропозитивни садржај уз придјев *klar* јавља и у виду неуведених ХПТС-реченица, као у примјеру (4.).

Новинар у појединачним примјерима користи придјев *sicher* и у уметнутим реченицама, када у функцији парентезе изражава свој став према пропозитивном садржају. У таквим случајевима новинар умеће став увјерености унутар пропозитивног садржаја и зарезима визуелно истиче тај дио, како би реципијенту упечатљиво скренуо пажњу на свој став, као у сљедећем примјеру:

6. Von Schweizer Seite wird die „Neue Eisenbahn-Alpentransversale“ (Neat), so viel ist **sicher**, jedenfalls in zwei Jahren fertig sein. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 4).

Када је у питању придјев *sicher* посебну пажњу заслужује фразема са придјевом *sicher* као нуклеусом. Фразема *so wie das Amen in der Kirche*, јавља се са поредбеном субјункторском фразом [*sicher* → *so*] *wie das Amen in der Kirche!* [*тако сигурно*] *као амин у цркви*, што илуструју сљедећи примјери:

7. Deshalb ist es **so sicher wie das Amen in der Kirche**: Hätte Blatter auch nur einen Bruchteil jener Missetaten begangen, die ihm laufend unterstellt werden, seine Gegner hätten ihn schon längst ans Messer geliefert. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 8).

У претходном примјеру поредбена субјункторска фраза *wie das Amen in der Kirche* / *као амин у цркви* додатно наглашава став увјерености новинара према пропозитивном садржају, с циљем да на експресиван и сликовит начин увјери реципијента у истинитост пропозитивног садржаја.

Осим поменутих придјева приближно исти степен епистемичког става којим се садржај пропозиције оцјењује као релативно сигуран, репрезентују придјеви *сејестан*, *недвосмислен* и прилози *неминовно*, *стопроцентно*, односно придјеви *zuversichtlich*, *optimistisch* и *überzeugt* на њемачком језику. Поменуте лексеме доприносе повећању аутентичности и вјеродостојности информације.

<p>1. Свесни смо да данас од брзине услуге зависи много тога, па и продор на тржиште. (По, 36474, 29.05. 2015, 8)</p> <p>2. Ипак, ЕУ је свјесна да је такав дијалог скоро немогућ, пренијели су македонски медији. (ГС,13706, 10.04. 2015, 16);</p> <p>3. Али неминовно је да ће то имати улогу у томе како турски народ види Европу. https://www.politika.rs/sr/clanak/141584/Turska-bi-mogla-da-se-okrene-Istoku, преузето 20.03.2017)</p> <p>4. Али, Албанци нису сматрали да је потребно да се тако нешто ради што само показује њихов однос према нама, тако да Срби неће подржати закон о оружаним снагама, то је стопроцентно, тврди наш саговорник. (По, 36474, 29.05.2015, 6)</p>	<p>1. Ich bin zuversichtlich, dass wir dort eine gute Lösung finden werden. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 4);</p> <p>2. Nach dem Verfahren gab sich der TÜV zwar zuversichtlich: Wir haben unsere Pflicht erfüllt”, sagt Konzernsprecher Hartmut Müller-Gerbes. (SD, 82, 10.04.2015, 10);</p> <p>3. Ich bin optimistisch, dass die Basis zustimmen wird, allerdings gibt es sicherlich eine sehr intensive und auch kontroverse Aussprache. (SD, 82, 10.04.2015, 6)</p> <p>5. Alber Hornbach zeigte sich optimistisch: Die Tendenz zum nachhaltigen Bauen und Renovieren halte an,...(FAZ, 122/22, 29.05.2015, 23);</p>
---	--

У претходним примјерима уочљиво је да уз поменуте лексеме у српском језику преовладава реализација пропозитивног садржаја, уколико је реализован у површинској структури, искључиво у виду да-реченице, док у њемачком језику осим *dass*-реченице имамо и неуведене ХПТС-реченице.

5. МОДАЛНЕ ПАРТИКУЛЕ У ФУНКЦИЈИ ТВРДЊЕ У НОВИНСКИМ ИЗВЈЕШТАЈИМА НА СРПСКОМ И ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Модалне партикуле¹⁷ које изражавају став увјерености, односно илокутивну функцију тврдње, у новинским извјештајима на српском и њемачком језику, разликују се првенствено по броју појединачних чланова који чине ову семантичку групу у поменутиим језицима. У новинским извјештајима на

¹⁷ У овом раду под термином модална партикула подразумевамо ријечи којима говорник износи став о садржају исказа. О карактеристикама модалних партикула дет. код Мразовић (2009: 466).

њемачком језику јавља се чак 7 лексема у функцији модалних партикула¹⁸ које изражавају увјереност према истинитости цијелог исказа¹⁹, односно *tatsächlich, natürlich, wirklich, selbstverständlich, gewiss* и прилози *wahrlich, freilich*. Међутим, за разлику од њемачког језика у новинским извјештајима на српском језику са поменутиим семантичким значењем увјерености јављају се само модална партикула *наравно* и прилози *заиста* и *сигурно*. Лексеме које се истичу по учесталости реализације из поменуте скупине која изражава став увјерености према пропозитивном садржају, јесу придјеви *tatsächlich*²⁰ и *natürlich* у функцији модалних партикула, односно њихови семантички еквиваленти у српском језику, прилог *заиста*²¹ (*доиста*) у функцији модалне партикуле и партикула *наравно*. Примјере са поменутиим лексемама у функцији модалних партикула репрезентују следећи примјери:

Иницијална позиција	Иницијална позиција
<p>1. Заиста постоји много филмова о истребљењу Јевреја током Другог светског рата и многи од њих су имали фрустрирајући приступ овом мрачном периоду историје. (По, 36474, 29.05. 2015, 13);</p> <p>2. И донста, најумнији људи у области финасија убеђени су да је несмотрена спољна политика Бушове администрације нанела штету глобалној економској стабилности. (По, 36474, 29.05. 2015, 21)</p> <p>3. Наравно да смо за диверсификацију и да ћемо да покушамо са свих страна да добијемо гас. (По, 36474, 29.5. 2015, 5)</p> <p>4. Наравно ниво текућине у језеру стално расте, па ћемо ове године брану подићи за још два и по метра. (По, 36474, 29.5. 2015, 14)</p>	<p>1. Tatsächlich fuhren sie aber in die Gegenrichtung nach Swansea, in Westen von England. (SD, 82, 10.04.2015, 10);</p> <p>2. Tatsächlich wäre die Lösung denkbar einfach. (SD, 82, 10.04.2015, 4)</p> <p>3. „Natürlich trägt Herr Bander als Sportvorstand die Verantwortung dafür, wie die Mannschaft aussieht,“ sagt Grehtlein. (SD, 82, 10.04.2015, 36);</p> <p>4. Natürlich ist unsere Parteibasis da sehr viel kritischer. (SD, 82, 10.04.2015, 5);</p>
Интермедијална позиција	
<p>1. Denn die Fans hielten Lieberberg tatsächlich die Treue,...(FAZ, 122/22, 29.05.2015, 6);</p> <p>2. Ein Immobilienkauf sollte natürlich immer sehr gut überlegt sein. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 111)</p>	

¹⁸ Г. Хелбиг и А. Хелбиг (1990) све поменуте лексеме сврставају у индикаторе сигурности и дају њихова појединачна семантичка значења (којима говорник потврђује пресуппирани истину) и синтаксичке карактеристике.

¹⁹ Њемачки језик важи за језик у којем партикуле имају јако високу фреквенцију и семантички широку употребу. У једном истраживању (Weydt 1969) наводи се да у њемачком језику 13% ријечи спадају у партикуле, према 7% у француском језику (према Бусе 1992: 37–59).

²⁰ *tatsächlich* – прид.-као чињеница присутно, стварно, релано (Дуден 1996: 1517).

²¹ *заиста* – прил.- стварно, доиста, збиља (PCJ 2007: 393).

Новинар употребом поменутих лексема у функцији модалних партикула пресупонира неспорно постојање објективних околности на основу којих темељи свој став увјерености према цијелом исказу. За разлику од лексема *заиста* и *наравно*²² у функцији модалне партикуле која се јавља у новинским извјештајима само у појединачним примјерима, лексема *tatsächlich* и *natürlich* у функцији модалних партикула показују високу фреквентност у новинским извјештајима у њемачком језику. Лексема *tatsächlich* и *natürlich* у функцији модалних партикула немају фиксну позицију у новинским извјештајима на њемачком језику, те се јавља како у иницијалној позицији у којој модификује цијели исказ (*Tatsächlich/Natürlich* →[п]) тако и у интермедијалној позицији, као уметнути модификатор унутар исказа, [п]← *tatsächlich/natürlich* →[п]), док смо у новинским извјештајима у српском језику забиљежили примјере само у иницијалној позицији, као нпр. *Заиста/Наравно*→[п]).

Релативно високу фреквентност показали су у новинским извјештајима на њемачком језику и придјиви *wirklich* и *selbstverständlich*, односно прилози *wahrlich* и *freilich* у функцији модалних партикула, док се само у појединачним примјерима јавља придјев *gewiss* у функцији модалне партикуле, као у сљедећим примјерима:

Иницијална позиција

1. **Freilich** ist die Infrastruktur des westlichen Balkans, vom völlig maroden Gleisnetz abgesehen, tatsächlich stark ausbaufähig, wie das Beispiel Belgrads zeigt. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 5);
2. **Selbstverständlich** läuft vieles falsch. (SD, 82, 10.04.2015, 12);
3. **Gewiss**: Es gibt einen offenen Markt kleiner und mittlerer Künstleragenturen,... (SD, 82, 10.04.2015, 49);

Интермедијална позиција

4. Eine Chance **freilich** gäbe es. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 1);
5. Dort ließ er **selbstverständlich** in einer Nacht-und Nebel-Aktion-die Bilder, ...(SD, 82, 10.04.2015, 13);
6. Ohne ihre Sponsoren wäre die Fifa **wirklich** ein kleiner Verein. (FAZ, 122/22, 29.05.2015, 1);
7. Dieses Tier hatte **wahrlich** ein hartes Leben, sagt Forscher Hone. (SD, 82, 10.04.2015, 1);
8. Es war **gewiss** kein Glücksfall, dass ausgerechnet sie zu einem Markenzeichen der Stadt geworden ist. (SD, 82, 10.04.2015, 12);

²² Вуковић (2014: 122) наводи да *наравно* упућује на заједничко знање говорника и слушаоца, те да је онај који користи *наравно* налази се у супериорном положају јер имплицира да је знање које излаже неоспорно и „основно знање”.

За разлику од придјева *freilich*, *selbstverständlich* и *gewiss* у функцији модалних партикула које се јављају у новинским извјештајима и у инцијалној и у интермедјалној позицији, придјев *wirklich* и прилог *wahrlich* јављају се у функцији модалне партикуле, као што се може уочити из примјера који претходе, искључиво у интермедјалној позицији, као уметнути модификатор [п]← *wirklich/wahrlich* →[п]), којим се наглашава став увјерености.

Нарочито интересантно је да поједини, наизглед, семантички еквивалентни облици модалних партикула у српском и њемачком језику, изражавају различите степене не-/увјерености према пропозитивном садржају. Такву разлику уочили смо код еквивалентна *сигурно* и *sicher (-lich)* који се јављају са различитим семантичким значењским нијансама, тачније прилог *сигурно* у функцији модалне партикуле у новинским извјештајима на српском језику исказује став увјерености, док придјеви *sicher (-lich)* у функцији модалних партикула у њемачком језику изражава средњи степен одређења према пропозитивном садржају са минималним степеном несигурности према реализацији истог. Прилог *сигурно*²³ у функцији модалне партикуле има двије значењске варијанте, које изражавају а) увјереност и б) претпоставку према истинитости цијелог исказа. Г. Хелбиг и А. Хелбиг (1990) лексема *sicher (-lich)*²⁴ сврставају у индикаторе хипотеза који исказују средњи степен одређења према истинитости исказа. Новинар употребом прилога *сигурно* у функцији модалне партикуле у новинским извјештајима на српском језику изражава искључиво примарно значење увјерености према исказу, док се секундарна варијанта, која изражава средњи степен одређења, тј. вјероватноћу према истинитости исказа, не јавља у одабраном корпусу. Употребу прилога *сигурно* у функцији модалне партикуле²⁵ репрезентују сљедећи примјери:

1. Екипа Севиље игра сјајно и **сигурно** ће већ у првој утакмици покушати да оствари предност пред реванш у Русији. (ГС,13706, 10.04.2015, ТВ5);
2. А светска политика и политичари **сигурно** ће и ту умешати своје прсте. (По, 36474, 29.05.2015, 31)

²³ **сигурно** – 3.а.) који чврсто верује у нешто, уверен, убеђен (РСЈ 2007: 1218); а) изражава тврдњу, гаранцију за извршавање неке радње; б) по свој прилици, највјероватније (Мразовић 2009: 471).

²⁴ У њемачком језику лексема *sicher (-lich)* у функцији модалне партикуле изражава у новинским извјештајима искључиво средњи степен одређења према истинитости пропозитивног садржаја, тј. могућност, као у сљеђим примјерима:

Für die Inker **sicher** kein schlechtes Geschäft. (SD, 82, 10.04.2015, 53);

Sicherlich, sie haben es schon einmal getan. (SD, 82, 10.04.2015, 9);

²⁵ Наведени примјери испуњавају све карактеристике модалних партикула. О начину разграничавања модалних партикула и прилога детаљније код Мразовић (2009:467).

Прилог *сигурно* јавља се у функцији модалне партикуле у новинским извјештајима у српском језику, као што се може уочити у претходним примјерима, искључиво у интермедијалној позицији, као уметнути модификатор унутар исказа, [п]← *сигурно*→[п], док за остале позиције нисмо забиљежили примјере.

6. ЗАКЉУЧАК

Лексеме које се користе с манипулативним циљем увјеравања у истинитост пропозитивног садржаја и исказују илокутивну функцију тврдње у новинским извјештајима у српском и њемачком језику имају често сличну, унифицирану синтаксичку структуру која се огледа у ставу увјерености који износи модални оцјенитељ и пропозитивном садржају у виду да/dass-реченице. Врсте ријечи које се користе при исказивању поменуте илокутивне функције тврдње идентичне су у оба језика. Међутим, детаљнија анализа ексцерпираних примјера показује и значајне разлике при употреби поменутих врста ријечи. Највеће разлике су (морфо)синтаксичке природе и односе се на реализацију самог пропозитивног садржаја према коме се износе поменути ставови увјерности, нарочито када пропозитивни садржај регирају глаголи, именице, односно придјиви/прилози. У српском језику пропозитивни садржај јавља се уз поменуте врсте ријечи искључиво у виду да-реченице, док у њемачком језику осим а) dass-реченице могу да се јаве и б) неуведене ХПТС реченице, рјеђе в) zu + инфинитив конструкције или се уз именице на тему пропозитивног садржаја указује г) приједлошким фразама. Именице које изражавају илокутивну функцију тврдње јављају се у њемачком језику често као синтаксички зависни сателити приједлошких фраза које указују на модални извор, док се у српском језику поменуте именице јављају самостално као реченични чланови са експлицираним пропозитивним садржајем у виду да-реченице. Разлике у броју појединачних чланова код поменутих врста ријечи најупечатљивије су код модалних партикула, будући да се и у овом истраживању доказује изнова да је њемачки језик богат партикулама са различитим семантичким значењима. Осим поменутих синтаксичких и квантитативних разлика, уочили смо разлике на морфолошком и семантичком плану гдје се као семантички еквиваленти придјевима у њемачком језику јављају прилози у српском језику (*klar* →јасно/извјесно), односно појединачне модалне партикуле (*сигурно*→ *sicher* (-lich)), наизглед семантички еквивалентни облици, исказују различите степене увјерности, а самим тим и различите илокутивне функције (*тврдња*→*саопштење с оградом*).

Извори

- (ГС) – Глас Српске, од 10.04.2015.;
- (FAZ) – Франкфуртер алгемајне цајтунг (њем. Frankfurter Allgemeine Zeitung), од 29.05.2015, и 11.01.2017;
- (SD) – Сиддојче цајтунг (њем. Süddeutsche Zeitung), од 10.04.2015. и 29.05.2015; као и неколико онлајн издања наведних дневних новина
- (По) – Политика, од 29.05.2015. и 10.01.2017, као и неколико онлајн издања наведних дневних новина

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 2012:** Миланка Бабић, Епистемичка модалност у дневној штампи Републике Српске, у: М. Ковачевић (ур.): *Зборник радова са IV међународног скупа одржаног на Филолошко-умјетничком факултету у Крагујевцу* (28–29. X 2011), књига I, *Структурне карактеристике српског језика*, Крагујевац: Филум, 116–127.
- Бусе 1992:** Dietrich Busse, Partikel im Unterricht Deutsch als Fremdsprache – Semantische und didaktische Probleme der Synsematika, in: *Muttersprache, 102*, Wiesbaden/Berlin: Ges. für Deutsche Sprache, str. 37–59.
- Вуковић 2013:** Милица Вуковић, Слаба епистемичка модалност у црногорском парламенту, *Филолог*, 7, Бања Лука, 65–76.
- Вуковић 2014:** Милица Вуковић, Снажан епистемички модалитет у парламентарном дискурсу, у: И. Лакић (ур.), *Примијењена лингвистика у фокусу – Зборник радова реферати са треће конференције Друштва за примјењену лингвистику Црне Горе*, Подгорица: Друштво за примјењену лингвистику Црне Горе и Институт за стране језике Универзитет Црне Горе, 117–132.
- Енгел 2004:** Ulrich Engel, *Deutsche Grammatik*. München: IUDICUM Verlag GmbH.
- Звекић Душановић 2011:** Душанка Звекић-Душановић, *Мотивациона модалност у српском и мађарском језику*. Нови Сад: Сајнос.
- Ковачевић 2012:** Милош Ковачевић, О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора, *Српски језик*, 17, 13–38.
- Максимовић 2016:** Јелена Максимовић, *Језичко-стилске карактеристике новинске вести и новинског извештаја* <<https://nardus.mpn.gov>.

rs/bitstream/handle/123456789/6959/Disertacija.pdf?sequence=6&i-sAllowed=y >18.10.2017.

- Мирнић 2014:** Кристина Мирнић, *Лингвистичке теме*, Бања Лука: Филолошки факултет.
- Мразовић 2009:** Павица Мразовић, *Граматика српског језика за странце*, II издање, Сремски Карловци/Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Папаз/Зељко Зубац 2020:** Младен Папаз, Ружица Зељко-Зубац, Контрастивна анализа ауторских дидаскалија у новинским извјештајима, *Лунар*, 71, Крагујевац, 29–47.
- Папаз/Зељко Зубац 2020:** Младен Папаз, Ружица Зељко-Зубац, Контрастивна анализа именица са индиректним епистемичким значењем у новинским извјештајима, *Српски језик*, XXV, 397–412.
- Петронијевић 1988:** Божинка Петронијевић, *Die adnominale Apposition im Deutschen und im Serbokroatischen*”, in: *Untersuchungen zum nominalen Bereich deutsch-serbokroatischen. Deutsch im Kontrast*; Bd. 8, Julius Groos Verlag Heidelberg, 124–167.
- Пипер и др. 2005:** Предраг Пипер и др., *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РСЈ 2007:** *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица Српска.
- Русимовић 2021:** Тања Русимовић, Епистемичка модалност у предавањима академика Владете Јеротића, у: М. Ковачевић (ур.): *Зборник радова са XV међународног скупа одржаног на Филолошко-умјетничком факултету у Крагујевцу* (30–31. X 2020), књига I, *Модалност у српском језику*, Крагујевац: Филум, 73–85.
- Трбојевић Милошевић 2004:** Ивана Трбојевић Милошевић, *Модалност, суд, исказ, Епистемична модалност у енглеском и српском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- Хелбиг/Буша 2001:** Gergard Helbig und Joachim Buscha, *Deutsche Grammatik- Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, Berlin/München: Langenscheidt KG.
- Хелбиг/Хелбиг 1990:** Gerhard Helbig und Agnes Helbig, *Lexikon deutscher Modalwörter*, Leipzig: Verlag Enzyklopädie-Leipzig.
- Штрбац 2007:** Гордана Штрбац, Синтаксичко-семантички статус једне групе комуникативних глагола у језику масовних медија, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 50, 939–950.

DIE ILLOKUTIONÄRE FUNKTION DER BEHAUPTUNG IN ZEITUNGENBERICHTEN IN DER SERBISCHEN UND DEUTSCHEN SPRACHE

Zusammenfassung

Lexeme, die mit dem manipulativen Ziel verwendet werden, den Leser in die Wahrheit des propositionalen Inhalts zu überzeugen und die illokutionäre Funktion der Behauptung in serbischen und deutschen Nachrichten zum Ausdruck zu bringen, haben oft eine ähnliche syntaktische Struktur. Die Wortarten, die verwendet werden, um die illokutionäre Funktion der Aussage auszudrücken, sind in beiden Sprachen identisch. Eine genauere Analyse der exzerpierten Beispiele zeigt jedoch auch deutliche Unterschiede in der Verwendung der Wortarten. Die größten Unterschiede sind (morpho-) syntaktischer Natur und beziehen sich auf die Realisierung des Aussageinhalts selbst, dem gegenüber die vorerwähnten Überzeugungshaltungen ausgedrückt werden, welcher von Verben, Substantiven, Adjektiven/Adverbien regiert wird. In der serbischen Sprache tritt der propositionale Gehalt bei den vorerwähnten Wortarten ausschließlich in Form eines *da*-Satzes auf, während in der deutschen Sprache neben dem *dass*-Satz auch nicht eingeleitete HPTS-Sätze, zu + Infinitivkonstruktionen oder Präpositionalphrasen vorkommen, welche nur das Thema des propositionalen Inhalts zu Substantiven angeben. Substantive, welche die illokutionäre Funktion einer Behauptung ausdrücken, treten in der deutschen Sprache häufig als syntaktisch abhängige Satelliten von Präpositionalphrasen auf, die auf eine modale Quelle hinweisen, während die genannten Substantive im Serbischen als eigenständige Satzglieder mit explizitem propositionalen Inhalt auftreten. Die Unterschiede in der Anzahl der einzelnen Mitglieder der Wortarten sind bei Modalpartikeln am auffälligsten, da auch diese Forschungsarbeit zeigt, dass die deutsche Sprache reich an Partikeln mit unterschiedlichen semantischen Bedeutungen ist. Neben den erwähnten syntaktischen und quantitativen Unterschieden sind uns Unterschiede auf morphologischer und semantischer Ebene aufgefallen, wo Adverbien im Serbischen (*klar*→*jasno*/bestimmt) als semantische Äquivalente zu Adjektiven im Deutschen auftreten, auch einzelne Modalpartikel (*sigurno*→*sicher* (-lich)), die scheinbar semantisch äquivalente Bedeutungen haben, drücken unterschiedliche Überzeugungsgrade und damit illokutionäre Funktionen aus (Behauptung → Äußerung mit Distanz).

Schlüsselwörter: Modifikation der Aussage, Überzeugung, Behauptung, epistemische Modalität.

Mladen D. Papaz